

Sayılan 25 kaynaktaki 4.286 atasözü, hem kendi aralarında hem de günümüz atasözü ve deyim sözlükleriyle karşılaştırılmıştır. Eserin en zahmetli fakat yararlı yönü budur. Sözlerin günümüzde yaşayıp yaşamadığı; Ömer Asım Aksoy, Feridun Fazıl Tülbentçi, E. Kemal Eyüboğlu, Nurettin Albayrak, Metin Yurtbaşı ve Süreyya Ali Beyzadeoğlu ekibinin (Gürgendereli, Günay) baskıya hazırladığı içinde en çok söz varlığı barındıran atasözü ve deyim sözlükleriyle karşılaştırılarak belirlenmiştir. Tülbentçi'nin, sözlüğünün söz varlığını bir hayli artırdığı (17.440) 1977 baskılı sözlüğü ile Dr. Ahmet Turan Sinan'ın *Türkçenin Deyim Varlığı* (İstanbul 2015, 17.137 deyim) incelemecinin işini çok kolaylaştırabilirdi.

Üçüncü bölüm, dizinlere ayrılmıştır. 25 kaynaktaki sözler "Atasözleri Dizini", "Deyimler ve Kalıp Sözler Dizini", Kelime ve "Kelime Grupları Dizini" ile "Özel Adlar Dizini" başlıkları altında sınıflandırıl-

mış; birçok açıdan söze ulaşmanın kapıları açılmıştır.

Kitap, "Kaynakça" ve 25 kaynaktan alınmış birer örnek sayfa ile sona ermektedir.

Sonuç olarak diyebiliriz ki Dr. Bekar, bizce yakın yılların en zor ve büyük emek harcamayı gerektiren atasözü ve deyim araştırmasını yapmıştır. Eser, öncelikle birçok kalıplaşmış sözün tarih boyunca yaşadığı kalıplaşma sürecini gözler önüne serme açısından özel bir öneme sahiptir. Diğer yandan, günümüz atasözü ve deyim varlığımızda yer almayan bazı sözlerle tanışıp onları tekrar kullanıma davet bakımından da yararlı sonuçlar ortaya koymuştur. Benzeri bir çalışmanın Türkiye ve yurt dışındaki kütüphanelerde mevcut atasözü yazmaları için de yapılması ne kadar iyi olurdu! Üniversite sayımızın artması, çok sayıda gencimizin doktora tezi hazırlaması işte böyle önemli, zor kitapların yayımlanmasını sağlıyor. Dr. Bekar'ı ve onu yetiştiren öğretim üyelerini yürekten kutluyoruz.

ÖYKÜ NASIL OKUNUR ÜZERİNE

Ahmet D. Arslan

Teorik kitaplar, çoğu okurun gözünü korkuttuğu için tabiri caizse "kötülüğüyle nam salmış metinler" olarak bilinirler. Üstelik sadece naif okur için değil, kimi araştırmacılar için de durum böyledir. Peki, bu "kötü şöhret" in nedeni nedir? Birçok kişi bu metinlerin "ağırlıkları"ndan yakınıyor. Muhtelif epistemik çevrelere yönelik "üst-dilleri", hâliyle kapalı ve yavaş ilerleyen bir ritmi de beraberinde getirir. Bir de teorik içerik, pratik ile desteklenmemiş ve estetik kaygı ikinci plana itilmiş işler daha da güçleşir. Kötü teorik kitap çevirilerinin yarattığı infialden

bahsetmeye ise hiç lüzum yok sanırım. Öte yandan bu yazıya konu olacak Oktay Yivli'nin *Öykü Nasıl Okunur* (2019, Günce) kitabında, tersi bir durumun varlığından söz edilebilir. Kitabın belki de en çarpıcı yönü, teori ile pratiğin uyumudur. Bu uyum, metne kazandırdığı akıcılığın yanı sıra onun daha geniş kitlelere ulaşabilmesinin önünü açar.

Kitap, "Giriş" kısmıyla başlayıp ardından gelen sekiz bölümle devam eder: "Tür", "Kompozisyon", "Anlatan Ses", "Görüş Bıçımı", "Öykülemenin Yapısı", "Öyküleme Zamanı", "Anlatı Birimleri" ve "Öyküleme Grameri". Kitabın kapanışı ise öykü türünün tecrübe ettiği çeşitli değişim ve gelişimlerin anlatıldığı "Son Gözlemler" kısmıyla yapılır. Öykü üzerine ciddi bir zihinsel mesai harcanarak kaleme alınan bu eserin en özgün yanlarından biri,

türün devingenliğine yaptığı vurgudur. Yivli'ye göre, türe hayat veren bu değişimci özelliğidir. Öykünün bu niteliğiyle “her yeni çağa tutunduğu, döneminin tanıklığını yaptığı ve en önemlisi, böylece yaşayakaldığı” (2019: 170) belirtilir. Bu durumda en başta türün kendisi değiştiği için, onun analizinde kullanılan metotların da değişmesi ya da en azından güncellenmesi gerekir. Bu bağlamda aşağıdaki pasaj dikkate değerdir:

“Elbette, modern bir tür olan öykünün kendisi gibi bu kısa anlatıyı oluşturan birimler ve anlatmayı sağlayan teknikler de devingendir. Bu nedenle kompozisyon düzenlemeleri de zaman içindeki değişim ve gelişimini sürdürecektir. Çağın ruhundan, moda hareketlerden, akımlardan ve sanatsal anlayışlardan etkilenen teknik, zamanla çeşitlenecek ya da kimi aygıtlarını kullanmayı bırakacaktır. Tartıştığımız form meselesine bu açıdan bakmak; onun tarihsellik içinde oluştuğunu, evrim geçirdiğini, kimi modellerin modasının geçtiğini, kimisinin ise yıldızının parlamadığını ortaya koyar.” (Yivli, 2019: 70)

Bu itibarla kitapta naratoloji (anlatı bilimi) alanında daha önce duyulmamış, kullanılmamış kimi kavram ve yöntem önerileri sunulur. Gün geçtikçe çeşitlenen, olay örgüleri giriftleşen öyküleri etraflıca çözümleyebilme noktasında klasik yöntem ve tekniklerin yetersiz kaldığı aşikârdır. Bu yüzden analiz stratejilerinin de mümkün olduğunca yenilenmesi gerekir çünkü “her metin kendi eleştiri metodunu beraberinde getirir.” (Arslan, 2017: 111) Bununla beraber “Ockham'ın usturası”¹ da daima akıllarda bulundurulmalı ve zorunluluk olmadıkça varlıklar çoğaltılmamalıdır. Aksi takdirde kavram karmaşası / kargaşası kaçınılmaz olur.

Kitapta göze çarpan noktalardan biri de naratoloji alanındaki bazı temel kavramlara yönelik özgün açıklamalardır. Mesela “anlatı” ve “anlatıcı” kavramlarına ilişkin kimi yorumlar kapsayıcı ve tatmin edici niteliktedir: “Türkçede “anlatı” terimine genellikle iki anlam yüklenmektedir. Dar anlamı, yayınevi ya da yazarlarca türünün roman mı, öykü mü olduğuna karar verilemeyen modern kurmaca yapıtları tanımlamak için türsel bir etiket oluşu; geniş anlamı ise geleneksel ya da modern, kurmaca ya da değil anlatma esasına dayalı tüm yapıtları kapsayan tümel bir adlandırma oluşudur.” (Yivli, 2019: 126) Burada meseleyi sade ve toparlayıcı bir şekilde ele alan yazar, “anlatıcı” kavramı için de benzer bir üslup takınır: “Okur gibi reel dünyada varlık bulan gerçek anlatıcı, Walter J. Ong’un² tanımladığı bi-

1 Bk. Paul Vincent Spade - Claude Panaccio, “William of Ockham”, *The Stanford Encyclopedia of Philosophy*, Spring 2019 Edition.

2 Walter J. Ong; yazı ve matbaa kavramlarının varlığını bile bilmeyen, iletişimi yalnız konuşma dilinden oluşan kültürleri birincil sözlü kültür olarak tanımlar (*Sözlü ve Yazılı Kültür*, 1999).

rincil sözlü kültürün üyesidir. Yazılı kültürle, modern anlatılarla birlikte gerçek anlatıcı ortadan kalkar ve onun fiziksel sesi kaybolur. Şimdi anlatısal metinlerde bir kalıt gibi bulunan onun imgesel sesi- dir. Modern zamanlarla birlikte hikâye anlatıcısı ampirik varlığıyla aramızda yaşamaz, anlatılarda yalnızca anlatan bir ses olarak varlık bulur.” (Yivli, 2019: 72) Ayrıca Yivli'nin, daha önceki çalışmalarında önerdiği bazı düşüncelerin aksak ritmini fark edip onlar üzerinde kendini yeniden düşünmeye çağırması da önemli bir entelektüel tavır olarak dikkat çeker.

Eseri kolay okunur kılan en büyük niteliği ise birçok öyküye ev sahipliği yapmasıdır. Kitap, -her ne kadar alt başlıkta modern öykü dense de- öykünün klasik evresinden de birçok ismi bünyesinde barındırır. Halit Ziya'dan Halide Edib'e, Reşat Nuri'den Memduh Şevket'e, Yakup Kadri'den Tanpınar'a, Sait Faik'ten Haldun Taner'e, Sevgi Soysal'dan Sevim Burak'a, Selim İleri'den Adalet Ağaoğlu'na, Murat Gülsoy'dan Ayfer Tunç'a ve Sema Kaygusuz'dan Jale Sancar'a değin geniş bir öykü yelpazesi sunulur. Bu da hâliyle okuru arkada bırakmayan, onunla beraber yürüyen bir akışa zemin hazırlamıştır. Son olarak şu da belirtilmelidir ki kitaptaki örneklerin birçoğu kadın

yazarlardan seçilmiştir. Genellikle bu tip kitaplarda erkek yazar egemenliği dikkat çektiği için, eserin bu özelliği ayrıca takdire şayandır.

Tür üzerine titiz düşünceler eşliğinde kaleme alınan *Öykü Nasıl Okunur* kitabı, gerek teorik anlamda sunduğu yöntem önerileri gerek bu önerileri açıklama noktasında yer verdiği zengin öykü örnekleri itibarıyla dikkat çekicidir. Kitabın içerikten ziyade, içeriğin biçimde yeniden kazandığı anlam ve görünümle ilgilendiği için naratoloji olduğu kadar gösterge bilimi alanı için de kaynak bir kitap olma özelliği taşıdığı söylenebilir.

Kaynaklar

Arslan, Ahmet Duran, “Haldun Taner'in ‘Karşılıklı’ Adlı Öyküsünün Seymour Chatman'ın Anlatı Diyagramı Bağlamında Analizi”, *Türük*, S 10, 2017, s. 111-122.

Ong, Walter J., *Sözlü ve Yazılı Kültür: Sözlün Teknolojileşmesi*, (Çev.: Sema Postacıoğlu Bano), Metis Yayınları, İstanbul 1999.

Spade, Paul Vincent - Claude Panaccio, “William of Ockham”, *The Stanford Encyclopedia of Philosophy*, (Ed.: Edward N. Zalta), Spring 2019 Edition. <https://plato.stanford.edu/entries/ockham/#OckhRazo>

Yivli, Oktay, *Öykü Nasıl Okunur: Modern Öykü ve Yöntem*, Günce Yayınları, Ankara 2019.

YENİ BİR MEKÂN KEŞFİ:

HAYAL OTEL

Ali O. Özbayrak

Nicedir Türk öyküsü üzerine düşünürken öyküde mekân yaratabilmeye yoğunlaşıyorum. Bunun temelinde Bachelard'ın “Anılar hareketsizdir, mekânlaştıkları ölçüde sağlamlaşırlar.”¹ sözü var. Nasıl ki anılarımızı mekânlarla hatırlıyorsak bir

kurgu metin de okur zihninde mekânlaştığı ölçüde güç kazanıyor. Mesela Dino Buzzati'nin *Tatar Çölü* romanını andığımızda aklımızda beliren ilk şey, sarp bir kayalıkta yer alan Bastiani Kalesi oluyor. Yazar; okurun zihninde mekânı yaratabildiği an, hikâyesine istediği gibi yön verebilir. Mekân; karakterlerin hayatında birebir etkisini gösterdiği gibi, okurda da etkisini belli eder. B. Nihan Eren'in de *Hayal Otel*'i, okurda etkisini yitirmeyecek öyküleri barındıran bir kitap. Birbirinin içine geçen öyküler, mekânda yani *Hayal Otel*'de bir kimlik kazanır. Geçmişinden

1 Bachelard Gaston, *Mekânın Poetikası*, İthaki Yayınları, s. 39.